

Wybrane współczesne i historyczne inspiracje Mapą Rzymu G. Nolli'ego

Selected Contemporary and Historical Inspirations as the Map of Rome by G. Nolli

Streszczenie:

Mapa Rzymu autorstwa Giambattisty Nolli'ego opublikowana w 1748 roku uznawana jest przez badaczy i projektantów za jeden z najistotniejszych dokumentów historycznych dotyczących teorii urbanistyki. Przysłużyła się ukształtowaniu teorii figura-tło (figure-ground) opierającej się na badaniu zabudowy miejskiej widzianej jako kompozycja elementów masywnych (stanowiących „figury”) do powiązanych z nimi przestrzeni („tło”). Służy do rozpoznawania wzajemnych zależności pomiędzy elementami takich kompozycji i określania potencjałów modyfikacji, ujednoczenia i kontynuacji istniejącej tkanki miejskiej poprzez dodawanie lub ujmowanie elementów przestrzennych. Ujęcie figura-tło stanowi narzędzie metodologiczne, którym posługuje się wielu architektów i planistów. Autorka artykułu podejmuje próbę opisu wybranych współczesnych i historycznych przykładów inspiracji Mapą Rzymu G. Nolli'ego.

Abstract:

Map of Rome by Giambattista Nolli published in 1748 is considered, by researchers and designers, as one of the most important historical documents concerning the theory of urban planning. It has helped to shape the theory of figure-ground, based on the study of urban development, which is seen as a composition of massive elements (which are “figures”) to the related space (“ground”). It is used to recognize the interdependencies between the components of such compositions and to determine potential modifications, to standardize and continue the existing urban fabric by adding or removing spatial elements. Figure-ground recognition is a methodological tool, which is used by many architects and planners. The author attempts to describe some contemporary and historical examples for inspiration by the map of Rome by G. Nolli.

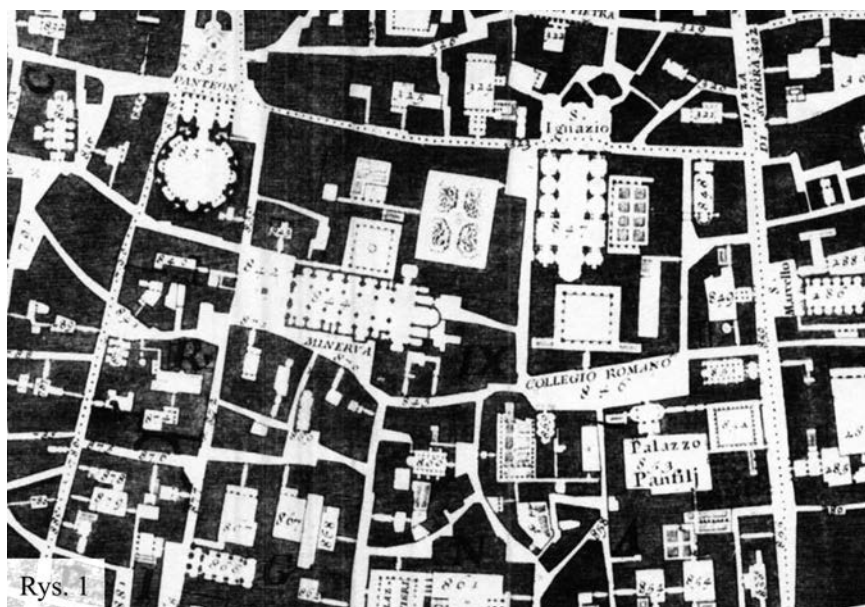
Słowa kluczowe: postmodernizm, poché, figura – tło, multistabilność

Keywords: postmodernism, Poche, figure – ground, multistability

Mapa Rzymu (il. 1) autorstwa Giambattisty Nolli'ego, osiemnastowiecznego architekta włoskiego, opublikowana została w 1748 roku. Przedstawia miasto jako system brył budynków i kwartałów miejskich oraz pustek pomiędzy nimi stanowiących przestrzenie publiczne. Kontur budynków prywatnych wypełniony został na czarno a niezabudowana powierzchnia, ulice, place, dziedzińce i wnętrza budynków publicznych pozostały białe. Tym samym ciemne pola nadały kontur wnętrzom urbanistycznym i architektonicznym. Dokument ten, szeroko komentowany w teorii architektury i urbanistyki, zinterpretowany został przez pryzmat zjawisk opisanych przez Psychologię Postaci (Gestalt), szkołę psychologii stworzoną w Niemczech w latach 10. XX w. Pojęcia figury¹ i tła², jak również inne zjawiska ich dotyczące, takie jak odwracalność figury i tła – tzw. Multistabilność³, zaadaptowane zostały w II poł. XX w. jako narzędzia do celów analitycznych i projektowych

The map of Rome (Fig. 1) by Giambattista Nolli, the eighteenth-century Italian architect, was published in 1748. It presents the city as a system of solid buildings and urban quarters and the voids, between them, representing public spaces. The outline of private buildings was filled with black and undeveloped area, streets, squares, courtyards and interiors of public buildings remained white. Thus, the dark field gave the outline to urban and architectural interiors. This document, widely commented in the theory of architecture and urban planning, has been interpreted through the prism of phenomena described by the Psychology of Figure (Gestalt), a school of psychology created in Germany in the early years of the twentieth century. The concepts of figures¹ and grounds², as well as other phenomena concerning them, such as

Il. 1. Mapa Rzymu, Giambattista Nolli, 1748 [2. Ching F. D.K, Architecture, Space, Form, Oder, John Wiley & Sons, 1979, s. 97] / The map of Rome, Giambattista Nolli, 1748 [2. Ching F. D.K, Architecture, Space, Form, Oder, John Wiley & Sons, 1979, p 97]

w dziedzinie urbanistyki. Zabudowę miejską zobaczono jako kompozycję elementów masywnych (stanowiących „figury”) pozostających w relacji do powiązanych z nimi przestrzeni („tło”). W zależności od dominacji brył lub przestrzeni określona mogła zostać charakteryzująca dany obszar struktura tkanki miejskiej, wraz z występującymi w niej obiektami wyróżniającymi się – budynkami lub placami stanowiącymi dominanty kompozycyjne. Narzędzie graficzne jakim jest plan figura-tło, wzorowany na Mapie Nollie’go, to uproszczony schemat zabudowy, który obrazuje relacje pomiędzy budynkami i przestrzeniami na założonym obszarze opracowania. Określone mogą zostać dzięki niemu potencjały modyfikacji, ujednoczenia i kontynuacji istniejącej tkanki miejskiej poprzez dodawanie lub ujmowanie elementów przestrzennych⁴.

Dzięki graficznej formie, którą zastosowano w rysunku, możliwe stało się myślowe odwracanie ról figury i tła zgodnie z zasadą multistabilności. W zależności od tego, co postrzega się jako elementy pozytywowe, relacja figura-tło jakie tworzy masa budynków i przestrzeń publiczna może być odwrócona w różnych częściach mapy historycznego miasta. W niektórych miejscach budynki wydają się być figurą (formą pozytywową) usytuowaną na obojętnym tle (formie negatywowej). Na jej innych częściach przestrzeń publiczna: place, dziedzińce i przestronne wnętrza budynków publicznych mogą zostać odczytane jako figury (elementy pozytywowe) na tle stworzonym z masy otaczających budynków (elementów negatywnych)⁵. W opisie drugiego z omawianych przypadków często przywoływane jest wrażenie, że przestrzeń wydrążona została z kubatury budynków na podobieństwo jaskini. Sigfried Giedion określił architekturę miasta historycznego jako utożsamianą „[...] z przestrzenią wydrążoną, z przestrzenią »wnętrza« oraz traktowaną w sposób fasadowy, jako wypełniająca masę w zabudowie miasta, ograniczoną urbanistyką »ściany» ulic i placów”⁶ Kontur stworzony przez zabudowę uwydatnia sekwencję wnętrza, których rola w historycznej strukturze miasta była nadrzędna. Słowa Rudolfa Arnheima, dotyczące percepcji przestrzennej kompozycji budynków sakralnych, odniesione mogą zostać w tym przypadku również do skali miasta: „Architektura zawsze zajmowała się i zajmuje

reversibility of figure and ground – the so-called multistability³, were adapted in the second half of the twentieth century. As tools for analytical and design purposes in the field of urban planning. Urban sprawl was seen as a composition of massive elements (which are “figures”) which are in relation with the related to them space (“ground”). Depending on the dominance of the space or solid, the structure of the urban fabric, which characterises given area could be determined with several distinctive objects – buildings or squares, which form the dominant composition. A graphical tool, which is a figure-ground plan, modeled on the Map by Nolli is a simplified schematic building, which illustrates the relationship between buildings and spaces on the target area. Thanks to it, potential modifications, unification and continuation of the existing urban fabric can be defined by adding or removing spatial elements⁴.

The graphic form, which was used in the drawing, mental reversing the roles of the figure and the background in accordance with the principle of multistability has become possible. Figure-ground relation which is created by a mass of buildings and public spaces can be reversed in different parts of the map of the historic city, depending on what is perceived as positive elements. In some places, the buildings seem to be a figure (a positive form) arranged on a neutral background (negative form)⁵. For the other parts of the public spaces: squares, courtyards and spacious interiors of public buildings can be read as figures (positive elements) developed at the background from the mass of surrounding buildings (elements negatives). In the description of the second of the cases the impression that has been hollowed space of the volume of buildings to the similarity of the cave is often cited. Sigfried Giedion described the historical architecture of the city as synonymous “[...] with a hollow space, space of “interior” and space treated in a manner of facade, as a filling mass in the building of the city, which is limited by urban-

pustymi wnętrzami. Wklęsłość kolebkowatych sklepień sprawia, że przestrzeń przejmuje pozytywną rolę figury, stając się jakby przedłużeniem czy rozszerzeniem człowieka, który czuje się na siłach wypełnić sobą całe pomieszczenie⁷.

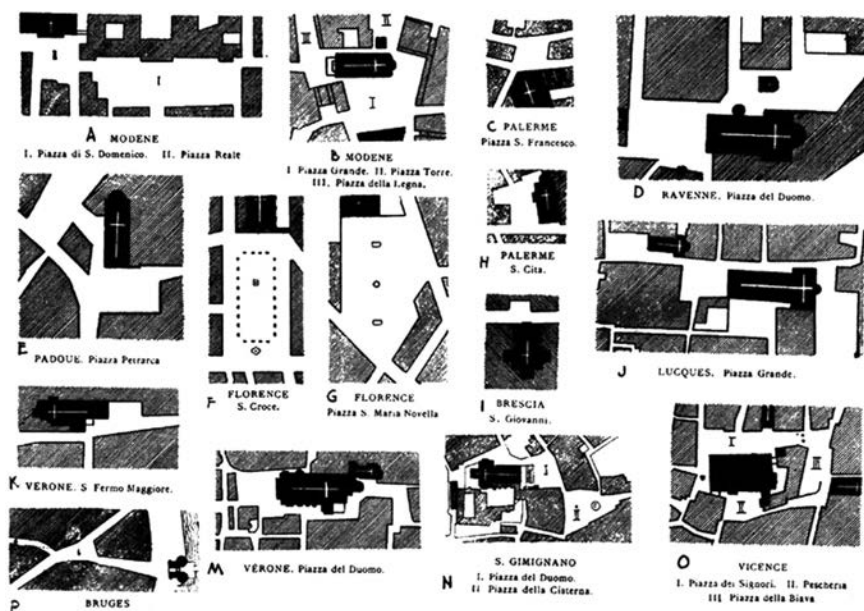
Schemat, jaki stanowi Mapa Rzymu G. Nolli'ego poza odróżnieniem terenu zabudowanego od niezabudowanego, wydziela również w sposób kontrastowy podstawowe antynomie przestrzeni miejskiej: przestrzeń publiczną i prywatną⁸. Wewnętrzne dziedzińce kwartałów miejskich, które stanowiły faktycznie niezabudowany teren, wypełnione zostały wraz z konturem otaczających je budynków. Tym sposobem białe pozostały wyłącznie miejsca ogólnie dostępne, również przestrzenie wewnętrzne budynków publicznych. Dla określenia elementów negatywnych, w tym przypadku oznaczonych ciemnym wypełnieniem kwartałów miejskich zastosowany został termin „*poché*”⁹. Termin ten, tradycyjnie stosowany dla określenia ciemnego wypełnienia elementów litych na rysunkach przekrojowych, przejęty został przez architektów i planistów postmodernistycznych. W omawianym przypadku planów wykorzystujących relację figura-tło, posługiwano się pojęciem *poché urbanistyczne*, które odnosi się do terenów zajmowanych przez zabudowę, uwydatniającą figuralne cechy placów i ulic. Omawiana technika stała się przełomowym narzędziem badania właściwości przestrzeni publicznych i prywatnych w kreacji struktury miasta¹⁰.

Pokrewną Mapie Nolli'ego jest technika przyjęta w książce „*Der Städtebau nach seinen künstlerischen Grundsätzen*” autorstwa Camillo Sitte z 1889 r. Ten dziewiętnastowieczny urbanista austriacki widział dziedzinę jako „sztukę przestrzeni”. Na podstawie badań przeprowadzonych na europejskich historycznych placach miejskich (il. 2) opracował on metodę modelowania miast opartą na zasadzie kreacji domkniętych przestrzeni publicznych. Najistotniejszym aspektem teorii Sitte'go było uznanie przestrzeni publicznych za wnętrza, których zasady kształtowania i funkcjonowania w kategoriach percepcyjnych i estetycznych są analogiczne w stosunku do wnętrza mieszkalnych. Sitte dostrzegł, że tak jak w przypadku domkniętych przestrzeni wewnątrz budynków występuje domknięcie przestrzeni ulic i placów. Jednocześnie, za pomocą

ism of “wall” streets and squares⁶. Contour created by development highlights interior sequence, which a role in the historical structure of the city was overruled. The words of Rudolf Arnheim, on the spatial perception of the composition of religious buildings, may be charged in this case also to the scale of the city: “*Architecture has always dealt with and deal with the empty interior. Concavity of arch vaults makes that the space takes a positive role of figure, becoming like an extension or enlargement of a man who feels strong enough to fill the whole room⁷.*”

A scheme, which is a map of Rome by G. Nolli, beyond the distinction between urban area and undeveloped land, also emits, in a contrasting way, basic antinomy of urban space: public and private space⁸. Internal courtyards of city quarters, which were actually the undeveloped area, have been fulfilled along the contour of the surrounding buildings. In this way, white spaces generally remain only available, including internal spaces of public buildings. To determine the negatives elements, in this case, marked with the fulfillment of a dark city quarters, the term “*poché*” was used⁹. This term, which was traditionally used to describe dark completion of solid elements on the sectional drawing, was taken over by postmodern architects and planners. In this case of the plans using the figure-ground relation, the concept of *Poch urban* that refers to the land occupied by buildings, enhancing the typical characteristics of squares and streets, was used. The following technique has become a groundbreaking tool to study the properties of public and private spaces in the creation of the city structure¹⁰.

A related technique of the map of Nolli is a technique adopted in the book “*Der Städtebau nach seinen künstlerischen Grundsätzen*” by Camillo Sitte from 1889. This nineteenth-century Austrian city planner seen as the domain of “art space” based on research conducted in European historical city squares (Fig. 2) developed a method of

Il. 2. Analiza placów europejskich, Camillo Sitte, 1889 [Manifestoes and Transformations in the Early Modernist City, red. C. H. Cordua, Ashgate Publishing, 2012, s.136] / European squares analysis, Camillo Sitte, 1889 [Manifestoes and Transformations in the Early Modernist City, red. C. H. Cordua, Ashgate Publishing, 2012, p.136]

zastosowanej techniki graficznej przedstawił formy tych przestrzeni jako pozytywowe, na negatywowym tle przestrzeni prywatnych (wraz z otaczającymi je przegrodami). Metoda ta, wraz z zastosowaną przez G. Nolli'ego stała się powielanym wzorcem graficznym¹¹.

W roku 1967 roku Wayne W. Cooper zwrócił uwagę na analityczne możliwości wykorzystania Mapy Nolli'ego formułując artykuł zatytułowany „*The Figure/Grounds*” (Figury-tła), opublikowany dopiero w 1983 roku. Autor zaproponował metodę zastosowania planów figura-tło jako technikę przedstawienia, analizy i projektowania formy miasta. Opisując koncepcję odwracalności relacji budynków i przestrzeni, zaprezentował współzależność tych elementów w układach miejskich. Rysunki sporządzone były w technice czarno-białej, podobnie jak u Giambatisty Nolli'ego oraz Camillo Sitte'go. Ilustrowały zasadniczą różnicę jaką ujawniły plany figura-tło pomiędzy tradycyjną tkanką urbanistyczną a założeniami modernistycznymi¹² (il. 3). W przypadku miast historycznych zaobserwowane zostało omówione uprzednio figuralne ukształtowanie przestrzeni publicznych pomiędzy gęstymi i swobodnie kształtowanymi polami budynków. Modernistyczne plany miasta, m.in. analizowane w artykule plany zagospodarowania i plany urbanistyczne w Niemczech (Wiesbaden, Stuttgart) i Francji (St. Die, Strasbourg) projektu Le Corbusiera, wykazały ogólne dążenie modernistów do podkreślania figuralnego charakteru budynków na niesprecyzowanym woluminie pustej przestrzeni tła. Różnicę pomiędzy architekturą historyczną i modernistyczną zaprezentowano w artykule jako odwrócenie proporcji powierzchni zabudowanej i otwartej. Wnioski Coopera dotyczyły przede wszystkim wyróżnienia formy budynku w modernizmie (wyeksponowanie jego figuralnej roli w stosunku do otoczenia), które skutkowało powstaniem opustoszałych pól przestrzeni niezagospodarowanej, rozciągającej się w miejscu, które przeznaczone być powinno dla sąsiedzkiego kontaktu. Autor postawił tezę o tym, że przestrzeń jako forma negatywna ma właściwości izolujące lokalną społeczność. Pola te, podporządkowane ruchowi samochodowemu, pozbawione zostały skali ludzkiej oraz cech

modeling the cities based on the principle of the creation of closed public spaces. The most important aspect of the theory of Sitte was the recognition of public spaces for the interior, which principles of shaping and functioning in terms of perceptual and aesthetic categories are similar in relation to the household. Sitte saw that as in the case of closed space of the interior of buildings there is a closure of the streets and squares. At the same time, by using a graphic technique he presented forms of these spaces as positive, on a negative background of the individuals (together with the surrounding compartments). This method, together with the method of G. Nolli become reproduced graphic pattern¹¹.

In 1967 Wayne W. Cooper drew attention to the analytical possibilities of using maps of Nolli by formulating an article entitled “*The Figure / Grounds*” published only in 1983. The author proposed a method for the implementation of plans of figure-ground as presentation techniques, analysis and mold design center. Describing the concept of reversibility of buildings and spaces relation, he presented the interdependence of these elements in urban systems. The drawings were drawn in black and white, as in Giambatisty Nolli and Camillo Sitte's map. They illustrate the fundamental difference which revealed plans to figure-ground between the traditional urban tissue and modernist assumptions¹² (Fig. 3). In the case of historical cities the typical shape of public space between dense and free shaped fields of buildings was observed. Modernist city plans, including analyzed, in the article, development plans and urban plans in Germany (Wiesbaden, Stuttgart) and France (St. Die, Strasbourg) Le Corbusier, showed general thrust of the modernists to emphasize the typical character of the buildings on an unspecified volume of empty space of background. The difference between historical and modernist architecture presented in the article as the reversing of built-up area

Il. 3. Porównanie planów w St. Die w Strasbourgu we Francji (A) i Parmie (B), Wayne Cooper, 1967 [Cooper W., “*The Figure/Grounds*”, *Cornell Journal of Architecture* nr 2 (Fall), 1983 s. 42] / Comparison of plan of St. Die in Strasbourg, France (A) and Parma (B), Wayne Cooper, 1967 [Cooper W., “*The Figure/Grounds*”, *Cornell Journal of Architecture* nr 2 (Fall), 1983 p 42]

wnętrz urbanistycznych, które charakteryzowały przedmodernistyczne miasta Europejskie¹³. Rozwinięcie teorii Coopera oraz wytyczenie nowych kierunków zastosowania narzędzia graficznego jakim jest plan figura-tło miały miejsce w pracowni Collina Rowe i Freda Koettera na Uniwersytecie Cornella w Ithaca. C. Jencks opisał działalność pracowni jako opracowanie postmodernistycznych strategii wypełnienia tkanki miejskiej i rewitalizacji przestrzeni publicznej zdewastowanej pod wpływem czynników ideologicznych, ekonomicznych i myśli modernistycznej¹⁴. Punktem wyjścia dla tych badań była zaczerpnięta od Coopera obserwacja, że modernistyczne plany zagospodarowania terenu stanowią negatyw układów historycznych poprzez wyróżnienie budynków na ciągłej, pustej przestrzeni tła (il. 4). Opracowana przez pracownię metoda kontekstualistyczna¹⁵ oparta została na binarnych układach figura-tło oraz wykorzystywała potencjał zjawisk Psychologii Postaci takich jak multistabilność¹⁶. Przedstawienie planu zostało ograniczone do rysunku uproszczonego, który dotyczył wyłącznie terenów zajętych przez budynki, pominięte zostały szczegółowe właściwości zabudowy, przede wszystkim jej wysokość, również wejścia i wjazdy, rozwiązanie fasady, materiał, przeźroczystość itp. Uwaga skupiona została wyłącznie na binarnym układzie elementów masywnych i pustki¹⁷. Najistotniejszymi aspektami teorii było przyznanie figuralnej charakterystyki zarówno budynkom jak i powiązanim przestrzeniom oraz dążenie do zróżnicowania i deformacji zabudowy wynikającej z powiązania jej z zastaniami na działce warunkami. C. Jencks opisał rolę pracowni w następujący sposób: „[...] *niepowodzenia nowoczesnej architektury i urbanistyki były w skrócie wynikiem braku zrozumienia dla kontekstu miejskiego, zbyt wielkiego nacisku na obiekty [...]. Zastanawiając się nad wielkimi kawałkami zaczerpionych przestrzeni w rysunkach Sitte i siedemnastowiecznej mapie Rzymu Nollego, kontekstualści zaczęli – jak Robert Venturi – na nowo szanować tkankę miejską pozostawioną czyli »poche« - »tło« dla atrakcyjnych*

and open area. Cooper conclusions related primarily to distinguish forms of building in modernism (exposing his figurative role in relation to the environment), which resulted in the creation of deserted fields of undeveloped space extending in a place that should be used for neighbor contact. The author proposed a thesis that space as a form of negative film has insulating properties of the local community. These fields, subordinated to the movement of a car, have been deprived of human scale and the characteristics of urban interiors that characterized post-modernism pre-European cities¹³.

The development of the theory of Cooper and setting new directions of application of graphical tool which is the plan of figure-ground took place in the studio of Collin Rowe and Fred Koetter at Cornell University in Ithaca. C. Jencks described the activity of the studio as a development of postmodern strategies of the urban fabric and revitalization of public spaces devastated under the influence of ideological, economic and modernist thought¹⁴. The starting point for this research was taken from Cooper's observation that the modernist plans for land development are the negative historical systems through the distinction of buildings on continuous empty space of the ground (Fig. 4). Contextualist method¹⁵, developed by the studio, is based on binary systems of figure-ground and it used the potential effects of Psychology of Characters such as multistability¹⁶. Presentation of the plan was limited to the simplified drawing, which concerned only the territories occupied by buildings, specific properties of the building, primarily its height, the entrances and driveways, façade, material, transparency, etc. have been omitted. The focus was solely on the binary system and massive elements and emptiness¹⁷. The most important aspects of the theory were to give figural characteristics of both buildings and associated spaces and the desire to the differentiation and deformation resulting from linking it with existing conditions on the area. C. Jencks described the role of the workshop as follows: "[...] *the failure of modern architecture and urbanism may be summarized as the result of a lack of understanding of the urban context, too much emphasis on objects [...]. Reflecting on large pieces of blackened space in the drawings of Sitte and seventeenth-century map of Rome of Noll, contextualists started - as Robert Venturi - again respect the urban fabric i.e. "poche" - "ground" for the attractive "forms" of each city*"¹⁸.

Contextualists as well as architecture and urban theorists emphasized the significant impact of publication of Robert Venturi for development of theory, which was developed in the studio of Rowe. Referring to the topic of inspiration of map of Rome

Il. 4. Kompozycja urbanistyczna miasta Wiesbaden, Fred Koetter, Colin Rowe, 1978 [Rowe C., Koetter F., Collage City, MIT Press, 1983, grafika na okładce, fragment] / Urban composition of Wiesbaden city, Fred Koetter, Colin Rowe, 1978 [Rowe C., Koetter F., Collage City, MIT Press, 1983, front cover graphics, fragment]

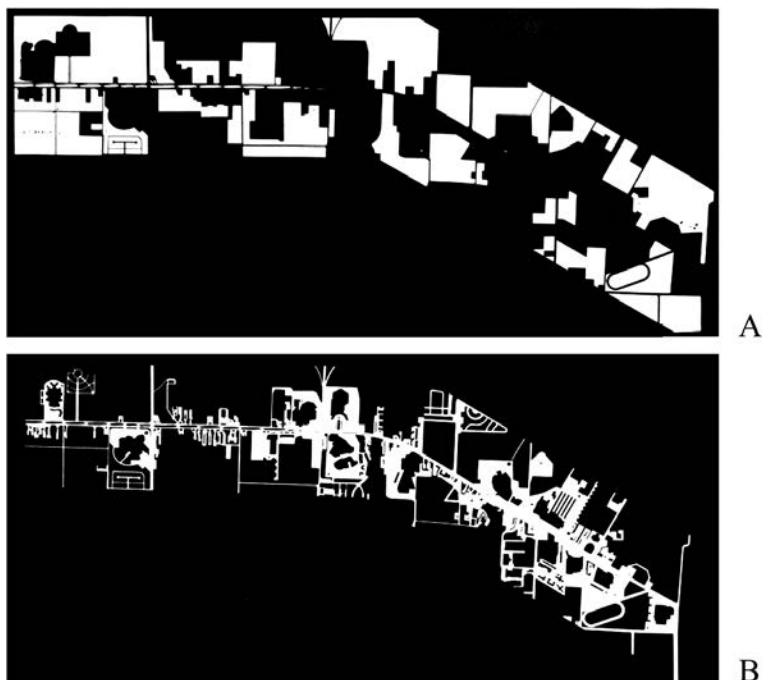
»form“ każdego miasta”¹⁸.

Zarówno sami Kontekstualiści jak i teoretycy architektury i urbanistyki podkreślali istotny wpływ publikacji Roberta Venturiego na rozwój opracowywanych w pracowni Rowe'a teorii. W nawiązaniu do omawianego tematu inspiracji Mapą Rzymu G. Nolliego, wskazać należy przede wszystkim ilustracje zawarte w pozycji *Uczyć się od Las Vegas*, wydanej w 1972 roku. Przedstawiono w niej monochromatyczne schematy miasta Las Vegas widziane jako odwrotność (negatyw) planu Rzymu. Za punkt wyjścia dla przeprowadzonej analizy poszczególnych układów i warstw struktury lokalnej (działek, komunikacji, zabudowy itp.) amerykańskiego miasta posłużyła technika graficzna mapy Nolliego (il. 5). W publikacji sformułowano pojęcie *otwartego poché*, które znalazło zastosowanie w reprezentacji jakości przestrzeni miejskich. *Otwarte poché* przedstawiało wymiar pustki, znaki reklamowe, czynności charakteryzujących życie miejskie, efekty świetlne, pory roku, czynniki atmosferyczne i ruch komunikacyjny. W przeciwieństwie do opisanego uprzednio pojęcia *poché urbanistycznego*, które odnosiło się do masywnej struktury zabudowy wytwarzającej kontur dla figur przestrzeni publicznych, *otwarte poché* Venturiego stanowi obojętne tło dla pojedynczych elementów luźno skomponowanych we współczesnej przestrzeni miasta¹⁹.

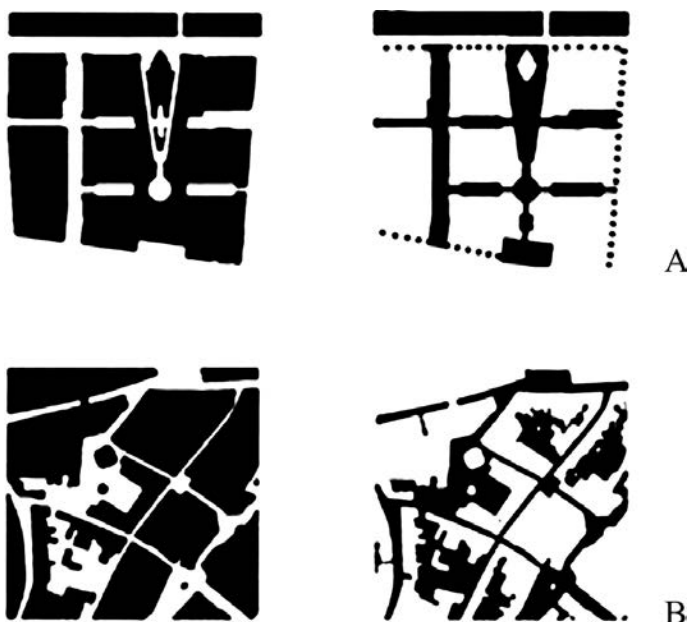
C. Jencks wskazuje na powiązanie pomiędzy strategiami kontekstualizmu a metodami opracowanymi przez braci Krierów. Działania te, podobnie jak dążenia Rowe'a, zmierzają w kierunku integracji planów urbanistycznych z istniejącą zabudową. Jencks opisuje je następująco: „Bracia Krierowie postępują w zasadzie według zasad Camilla Sitte, dotyczących podkreślania ciągłości przestrzeni miejskiej jako negatywu bryły, który płynie, pulsuje i osiąga crescendo wokół budynków użyteczności publicznej (...)”²⁰. W publikacji *Town Spaces* Rob Krier stworzył katalog wzorców urbanistycznych przy zastosowaniu monochromatycznej techniki schematów figura tło (il. 6), który stanowić ma bazę dla rozwiązań przy-

by G. Nolli, all illustrations contained in *Learning from Las Vegas*, published in 1972, should first be noted. It presents monochrome patterns of Las Vegas seen as the inverse (negative) plan of Rome. The starting point for the analysis of individual systems and layers of local structures (plots, communications, building, etc.) of American city helped graphic technique of Nolli's map (Figure 5). The paper formulated the concept of *open Poche*, which was used in the representation of the quality of urban spaces. Open Poche represented the dimension of emptiness, advertising signs, activities involving urban life, light effects, seasons, weather conditions and traffic communications. In contrast to the previously described concept of *urban Poche* that related to the massive structure built for producing contour figures of public spaces, open Poche of Venturi is a neutral backdrop for individual elements loosely composed in modern area of the city¹⁹.

C. Jencks points to the link between contextual strategies and methods developed by Krier brothers. These actions, like Rowe's attempts, move towards integration with the existing urban plans architecture. Jencks describes it as follows: "Krier brothers basically act according to the rules of Camilla Sitte, relating to emphasize the continuity of the urban space as a negative body that flows, flashes and reaches a crescendo around public buildings (...)"²⁰. In the publication of *Town Spaces*, Rob Krier has created a catalog of urban models by using a monochromatic schema technique of figure-ground (Fig. 6), which is to constitute the base for solutions to future problems in this field. Although Krier took into account the different public squares dating from 1294 to 1971, located from Italy to England, the common graphic technique made it possible to extract the basic data on how to construct those spaces without taking into ac-

Il. 5. Analiza niezagospodarowanych terenów (A) oraz nawierzchni utwardzonych (B) w północnej części Las Vegas, Robert Venturi, Denise Scott Brown, 1972. [Venturi R., Brown D. S., Izenour S., *Uczenie się od Las Vegas*, Karakter, 2013, s.8] / Analysis of undeveloped grounds (A) and floors (B) in the north Las Vegas, Robert Venturi, Denise Scott Brown, 1972. [Venturi R., Brown D. S., Izenour S., *Uczenie się od Las Vegas*, Karakter, 2013, p 8]

Il. 6. Analizy placów europejskich: Haga (A), Bergen (B), Rob Krier, 2003 [Krier R., *Town Spaces*, Birkhauser, Berlin, 2003 s. 13] / Analysis of European squares: Haga (A), Bergen (B), Rob Krier, 2003 [Krier R., *Town Spaces*, Birkhauser, Berlin, 2003 p 13]

szyłych problemów w dziedzinie. Pomimo iż Krier brał pod uwagę różne place publiczne datowane od 1294 do 1971 roku, zlokalizowane od Włoch po Anglię, wspólna technika graficzna pozwoliła na wydobycie podstawowych danych dotyczących sposobu konstruowania tych przestrzeni przy pominięciu ich szczegółowej charakterystyki. Autor badał w kształtowanie tkanki miejskiej poprzez różne dialektyki – pomiędzy przestrzenią prywatną i publiczną, terażniejszością i przyszłością oraz morfologią bryty i próżni²¹ bez uwzględnienia rodzajów posadzek, zastosowanych materiałów, wysokości, funkcji i rozwiązań elewacji otaczających budynków. Ze względu na zastosowane uproszczenie podkreślona została przede wszystkim dwuwymiarowa forma przestrzeni publicznych.

R. Swarabowicz, który w pracy doktorskiej przyjmuje zagadnienia Psychologii Postaci za jedno z centralnych zagadnień badawczych, wymienia szereg aspektów stanowiących potencjały przedstawienia graficznego zabudowy miejskiej w formie figury i tła. Jako kompozycja wzajemnie uzupełniających się pól czerni i bieli pozwala ona na myślowe odwrócenie ról pozytywnych i negatywnych jakie są im przypisane. Umożliwia zatem wyraziste przedstawienie proporcji przestrzeni zabudowanych i wolnych, zachodzących między nimi relacji oraz występującego zrównoważenia lub jego braku. Wyniki analizy przeprowadzonej z zastosowaniem graficznego narzędzia jakim jest plan figura-tło pozwala na oszacowanie potencjału rozwoju danego obszaru miejskiego, opracowanie strategii przywrócenia właściwej proporcji układom nadmiernie zagęszczonym, nieharmonijnie zagospodarowanym lub zbyt luźno zabudowanym²². Istotnym jej ograniczeniem jest natomiast brak uwzględnienia rzeczywistych kubatur budynków, a tym samym charakterystyki objętościowej przestrzeni pomiędzy nimi. W związku z tym omówione metody inspirowane Mapą Rzymu G. Nolliego stanowiąc mogą, ze względu na znaczące uproszczenie danych, jedynie jedną z płaszczyzn analitycznych dla badań nad kompozycją przestrzenną w architekturze i urbanistyce.

count their particular characteristics. The author studied the development of urban fabric *through a variety of dialectic - between private and public space, present and future, and through morphology of solid and void*²¹ without considering the types of flooring, materials used, height, elevation functions and façade solutions of surrounding buildings. Due to the use of the simplification, two-dimensional form of public spaces was applied.

R. Swarabowicz, who in his dissertation adopts the issue of Psychology of Form, lists a number of aspects which are potentials graphic representation of urban development in the form of figures and ground as one of the central issues of the research. As the composition of two complementary fields of black and white it allows for a mental reversal of positive and negative roles that are assigned to them. Thus, it enables the depiction of ratio of built-up and empty spaces and, relations between them and the present balance or lack of it. The results of the analysis carried out by using a graphical tool that is the plan of figure-ground allows to estimate the potential development of the urban area, to develop a strategy for restoring proper proportion to excessively concentrated and disharmonious developed systems or too loosely built-up areas²². Another key limitation is, however, not taken into account the actual volumes of buildings, and therefore the characteristics of volume of space between them. In this regard discussed methods inspired the Map of Rome by G. Nollie may constitute, due to the significant simplification of the data, only one of the planes of analytical research on spatial composition in architecture and urbanism.

ENDNOTES:

¹ Figure, according to the Gestalt theory, is the shape defined by the contour and / or plane preserving the visual autonomy. It is characterized by the following properties: finite, closed, separated from the ground. [Lenartowicz, p.30]

² Background is seen as shapeless, uniform, an unlimited field, it seems to stretch behind the figure. Figure seems

PRZYPISY:

- ¹ Figura, to zgodnie z teorią Gestalt, kształt określony przez kontur lub/i płaszczyznę zachowujący wizualną autonomię. Cechują ją następujące właściwości: jest skończona, zamknięta, pierwszoplanowa na wyraźnie oddzielnym od niej tle. [Lenartowicz, s.30]
- ² Tło postrzegane jest jako bezkształtne, jednolite, o nieograniczonym polu, zdaje się rozciągać za figurą. Figura wydaje się położona na pierwszym planie w stosunku do tła. [Meiss, s 22]
- ³ Multistabilność wiąże się z możliwością przełączania między różnymi, zwykle dwoma, trybami interpretowania tożsamości obiektu i dotyczy przede wszystkim całości wykorzystujących relację figura/tło. Innymi słowy to, co w jednej chwili widzimy jako figurę może stać się tłem, a dotychczasowe tło widzieć możemy jako figurę. [Korzyk, s. 78]
- ⁴ Trancik, s. 98
- ⁵ Ching, s.97
- ⁶ Glowacki T., s.15
- ⁷ Arnheim, s. 245
- ⁸ Jencks, s.110
- ⁹ *Poché* (fr. kieszeń) określenie używane głównie przez architektów amerykańskich odnosi się do metody przedstawienia graficznego rysunków przekrojowych polegającej na zaczerpieniu wybranych pól na rysunku w celu polepszenia jego czytelności. Dotyczy przede wszystkim wypełnienia pomiędzy liniami przekrojowymi elementów litych takich jak ściany czy teren. Wypełnienie stosowane jest w formie jednolitego pola o tonacji ciemnej, najczęściej czarnej. [T. Porter, s. 50]
- ¹⁰ Trancik, s. 100
- ¹¹ Van der Ven, s.120
- ¹² Nesbitt, s. 296
- ¹³ Copper, s. 42-53
- ¹⁴ Jencks, s.108-109
- ¹⁵ Termin *kontekstualizm* sformułowany został przez studentów pracowni Rowe'a. Początkowo stosowano termin *konteksturalizm* (*contextualism*), który stanowił złożenie słów *kontekst* (*context*) i *tekstura* (*texture*). Poszukiwano metod powiązań nowoczesnych układów urbanistycznych z tradycyjnymi kompozycjami historycznymi, głównie skupiając się na teksturze (tkance) i formie bez koncentracji na stylu. [Nesbitt s.53]
- ¹⁶ Schumacher, s. 157
- ¹⁷ Fraser, s. 108
- ¹⁸ Jencks, s.109-110
- ¹⁹ Venturi, s.8
- ²⁰ Jencks, s. 108
- ²¹ Ibidem
- ²² Swarabowicz, s.32

BIBLIOGRAFIA:

- Arnheim R., *Sztuka i percepcja wzrokowa*, Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, Warszawa, 1974
- Ching F. D.K, *Architecture, Space, Form, Oder*, John Wiley & Sons, 1979
- Copper W. W., "The Figure/Grounds", [w:] Cornell Journal of Architecture nr 2, 1983, s. 42-53
- Fraser I., Henmi R., *Envisioning Architecture: An Analysis of Drawing*, Wiley & Sons, Chichester, 1993
- Głowacki T., *Pusta przestrzeń w kreacji architektury najnowszej*, maszynopis pracy doktorskiej, Politechnika Wroclawska, 2010
- Jencks C. *Architektura postmodernistyczna*, Arkady, Warszawa, 1987
- Korzyk K., *Percepcja: natura, struktura i funkcja* [w:] Autoportret 03 2012, Małopolski Instytut Kultury, Poznań 2012
- Lenartowicz J., *Słownik Psychologii Architektury*, Politechnika Krakowska, Kraków, 2010
- Meiss P. von, *Elements of Architecture: From Form to Place*, 1990
- Nesbitt K. ed., *Theorizing a New Agenda for Architecture. An Anthology of Architectural Theory 1965-1995*, Princeton Architectural Press, 1996
- Porter T., *Archispeak An Illustrated Guide to Architectural Design Terms*, Spon Press, London 2004
- Schumacher P., *The Autopoiesis of Architecture, Volume II A New Agenda for Architecture*, Wiley & Sons, Chichester, 2010
- Swarabowicz R., *Przestrzeń zewnętrzna jako tworzywo architektury*, maszynopis pracy doktorskiej, Politechnika Gdańska, 2004
- Trancik R., *Finding Lost Space*, Van Nostrand: New York, 1986, „Chapter 4: The Theories of Urban Spatial Design”, s.97-124
- Van der Ven, *Space in architecture*, Van Gorcum Assen, The Netherlands, 1980
- Venturi R., Brown D. S., Izenour S., *Uczenie się od Las Vegas, Karakter*, 2013

to be located in the foreground in relation to the background. [Meiss, p 22]

³ Multistability is associated with the ability to switch between different, usually two, modes of interpreting the identity of the object and relates primarily to a whole using the figure / ground relation. In other words, what we see in a moment as the figure can become the ground, and the previous background we can be seen as a figure. [Korzyk, p. 78]

⁴ Trancik, p. 98

⁵ Ching, p. 97

⁶ Glowacki T., p.15

⁷ Arnheim, p. 245

⁸ Jencks, p.110

⁹ *Poché* (fr. Pocket), a term used mainly by American architects refers to the method of sectional drawing consisting of blackened fields selected in the drawing in order to improve its readability. It relates primarily to fill in between the lines solid cross-cutting elements such as walls or terrain. Filling is used in a single field of dark tones, usually black. [T. Porter, p. 50]

¹⁰ Trancik, p. 100

¹¹ Van der Ven, p.120

¹² Nesbitt, p. 296

¹³ Copper, p. 42-53

¹⁴ Jencks, p.108-109

¹⁵ The term contextualism was formulated by the students from the studio of Rowe. Initially, the term contextualism was used, which consisted of words: context and texture. Methods of modern urban structures with traditional historical compositions were sought mainly focusing on the texture (tissue) and form without the concentration on a style. [Nesbitt p.53]

¹⁶ Schumacher, p. 157

¹⁷ Fraser, p. 108

¹⁸ Jencks, p.109-110

¹⁹ Venturi, p. 8

²⁰ Jencks, p. 108

²¹ Ibidem

²² Swarabowicz, p. 32

BIBLIOGRAPHY:

- Arnheim R., *Sztuka i percepcja wzrokowa*, Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, Warszawa, 1974
- Ching F. D.K, *Architecture, Space, Form, Oder*, John Wiley & Sons, 1979
- Copper W. W., "The Figure/Grounds", [w:] Cornell Journal of Architecture nr 2, 1983, p 42-53
- Fraser I., Henmi R., *Envisioning Architecture: An Analysis of Drawing*, Wiley & Sons, Chichester, 1993
- Głowacki T., *Pusta przestrzeń w kreacji architektury najnowszej*, maszynopis pracy doktorskiej, Politechnika Wroclawska, 2010
- Jencks C. *Architektura postmodernistyczna*, Arkady, Warszawa, 1987
- Korzyk K., *Percepcja: natura, struktura i funkcja* [w:] Autoportret 03 2012, Małopolski Instytut Kultury, Poznań 2012
- Lenartowicz J., *Słownik Psychologii Architektury*, Politechnika Krakowska, Kraków, 2010
- Meiss P. von, *Elements of Architecture: From Form to Place*, 1990
- Nesbitt K. ed., *Theorizing a New Agenda for Architecture. An Anthology of Architectural Theory 1965-1995*, Princeton Architectural Press, 1996
- Porter T., *Archispeak An Illustrated Guide to Architectural Design Terms*, Spon Press, London 2004
- Schumacher P., *The Autopoiesis of Architecture, Volume II A New Agenda for Architecture*, Wiley & Sons, Chichester, 2010
- Swarabowicz R., *Przestrzeń zewnętrzna jako tworzywo architektury*, maszynopis pracy doktorskiej, Politechnika Gdańska, 2004
- Trancik R., *Finding Lost Space*, Van Nostrand: New York, 1986, „Chapter 4: The Theories of Urban Spatial Design”, p 97-124
- Van der Ven, *Space in architecture*, Van Gorcum Assen, The Netherlands, 1980
- Venturi R., Brown D. S., Izenour S., *Uczenie się od Las Vegas, Karakter*, 2013